

Ukraine's energy capacity in terms of the legal regime of martial law: the public administration aspect

Oleksiy Lushnikov

Dnipro University of Technology, Dnipro

<https://orcid.org/0009-0006-7603-1446>

Abstract. The article examines key transformational processes taking place in Ukraine's energy sector during the counteraction to the Russian Federation's armed aggression against Ukraine, with an emphasis on the public law aspects of their legal regulation and institutional support. In particular, it analyzes the consequences of massive destruction of production infrastructure and numerous power outages, which lead to systemic violations of citizens' constitutional right to access energy resources and a safe environment. It is emphasized that the traditional centralized management model enshrined in Ukrainian law has proven to be critically vulnerable to external attacks, which has stimulated the search for new approaches to public management of the sector in conditions of high turbulence and instability. This, in turn, raises the issue of reforming administrative legislation to strengthen the resilience of the energy system through the introduction of the principles of subsidiarity and decentralization of power. **Keywords:** managerial autonomy, deconcentration, decentralized energy, public law strategies, energy security, sustainability.

Енергетична спроможність України в умовах правового режиму воєнного стану: публічно-правовий аспект

Олексій Лушніков

Національний технічний університет

“Дніпровська політехніка”, м. Дніпро

<https://orcid.org/0009-0006-7603-1446>

Анотація. У статті досліджуються ключові трансформаційні процеси, що відбуваються в енергетичному секторі України під час протидії збройній агресії Російської Федерації проти України, з акцентом на публічно-правові аспекти їх правового регулювання та інституційного забезпечення. Зокрема, аналізуються наслідки масових руйнувань виробничої інфраструктури та численних відключень електропостачання, які призводять до системних порушень конституційного права громадян на доступ до енергетичних ресурсів та безпечне середовище. Наголошується, що традиційна централізована модель управління, закріплена в законах України, виявила свою критичну вразливість до зовнішніх атак, що стимулювало пошук нових підходів до публічного управління сектором в умовах високої турбулентності та нестабільності. Це, у свою чергу, актуалізує питання реформування адміністративного законодавства для посилення стійкості енергетичної системи через впровадження принципів субсидіарності та деконцентрації влади. **Ключові слова:** управлінська автономія, деконцентрація, децентралізована енергетика, публічно-правові стратегії, енергетична безпека, стійкість.

Останні роки стали справжнім випробуванням для енергетичної системи України з точки зору публічного управління та права. Масштабні атаки на критичну інфраструктуру, масові відключення електропостачання (блекаути) і суттєве зниження енергетичних потужностей стали невід’ємними ознаками воєнної реальності, фактично сформувавши нову парадигму забезпечення енергетичної безпеки держави. Під тиском цих обставин очевидною стала надзвичайна вразливість централізованої моделі управління енергетикою, яка за існуючих законодавчих та адміністративних рамок виявилася неспроможною ефективно реагувати на зовнішні збройні й гібридні загрози.

Цей досвід обумовив необхідність публічно-правової трансформації – поступового переходу до більш автономної та децентралізованої моделі управління енергетичним сектором, орієнтованої на підвищення його стійкості, адаптивності та гнучкості. У даному контексті експертна та наукова увага зосереджується на питанні ефективності впровадження сучасних механізмів децентралізації: наскільки чітко окреслено компетенції органів місцевого самоврядування та виконавчої влади, як формуються адміністративні рішення для оптимізації управління енергетикою на різних рівнях у кризових умовах (Bradshaw, 2018) [1].

Однак децентралізований підхід пов’язаний і з низкою характерних публічно-правових проблем: недостатньою координацією дій між суб’єктами владних повноважень, імовірним дублюванням функцій, обмеженістю матеріально-технічних ресурсів, а також нерівномірністю розвитку місцевих енергогенеруючих потужностей. Практика країн Європейського Союзу, закріплена в положеннях Директиви 2019/944/ЄС та національних стратегіях енергетичної безпеки, підтверджує, що подолання таких викликів можливе за умов чіткої нормативної деталізації повноважень органів державної влади і самоврядування, налагодження ефективної комунікації між ними та впровадження сучасних цифрових інструментів для оперативного моніторингу, обліку й координації [2].

Особливу увагу в межах публічно-правового регулювання слід приділити кібербезпеці енергетичного сектору, який паралельно з фізичними руйнуваннями зазнає цілеспрямованих кібер-атак з боку країни-агресора. Ці атаки спрямовані на виведення з ладу диспетчерських центрів, вплив на системи управління енергорозподілом та штучне підвищення аварійності, і вказують на необхідність системного нормативного забезпечення питань кіберзахисту як складової національної енергетичної безпеки.

Такий багатовимірний характер ризиків – поєднання фізичних, цифрових та організаційних загроз – посилює вимоги до якості публічного адміністрування й нормативного забезпечення сфери енергетики. Вразливість централізованої моделі управління стала очевидною вже з перших тижнів масштабних атак: руйнування чи виведення з ладу ключових об’єктів створювало кризові ситуації для цілих регіонів, ускладнювало логістику оперативних рішень, призводило до затримок у відновленні електропостачання та ставило під загрозу реалізацію базових публічних прав громадян на доступ до енергії. Місцеві генераторні потужності, у переважній більшості

випадків, виявилися недостатньо розвиненими для забезпечення резервного живлення на тривалий час чи для підтримки базових інфраструктурних об'єктів.

Таким чином, сформувалася об'єктивна потреба у глибокому публічно-правовому переосмисленні управлінських підходів у секторі, що робить питання децентралізації, підвищення організаційної автономії та ресурсної незалежності окремих енергетичних ланок одним із головних пріоритетів сучасної енергетичної й адміністративної політики України.

Виклики для енергетичної безпеки України в публічно-правовому аспекті також включають ризики, пов'язані з відновленням та ремонтом зруйнованих об'єктів, що вимагають комплексного нормативного регулювання процесів відновлення та захисту критичної інфраструктури. Значна частина територій, де розташовані ключові інфраструктурні вузли, перебувають під тимчасовою окупацією агресора або в зонах активних бойових дій, що суттєво ускладнює доступ до них і створює правові колізії щодо застосування норм Закону України "Про правовий режим воєнного стану" (2015 р.) [3], який передбачає спеціальні повноваження органів виконавчої влади для координації відновлювальних робіт, але не завжди забезпечує ефективний доступ до окупованих територій без порушення міжнародного гуманітарного права (наприклад, Женевських конвенцій 1949 р.) [4]. Це актуалізує необхідність удосконалення адміністративно-правових механізмів державних закупівель та міжнародної допомоги, як це передбачено Законом "Про публічні закупівлі" (2015 р., зі змінами) [5] та угодами про асоціацію з ЄС. Не меншою проблемою є зростаюча енергозалежність від імпортованої електроенергії, пального, обладнання і технологій, що особливо гостро проявилось під час інтенсивних атак на внутрішню генерацію, підриваючи принципи енергетичної незалежності, закріплені в Енергетичній стратегії України до 2035 року та Директиві ЄС 2019/944 [2] про спільні правила внутрішнього ринку електроенергії. В умовах глобальних криз (зокрема, цінових коливань на світових ринках енергоносіїв) зменшення внутрішніх виробничих потужностей підсилює вразливість національної енергосистеми, вимагаючи посилення публічно-правових інструментів для диверсифікації джерел енергопостачання та захисту від зовнішніх загроз.

Проте реалії воєнного стану суттєво ускладнюють виконання цих завдань: об'єкти енергетичної інфраструктури стають мішенями атак, порушується логістика постачань, виникають перебої у роботі енергосистем, що напряду впливає на життєдіяльність населення і обороноздатність країни, а також на реалізацію конституційних прав громадян на безпечне середовище та доступ до базових послуг (статті 16, 50 Конституції України). Тому сучасне бачення енергетичної безпеки все більше акцентує на питаннях стійкості (resilience), здатності до швидкого відновлення систем після пошкоджень, розвитку децентралізованих енергетичних рішень, диверсифікації джерел енергопостачання та гнучкого адміністрування енергетичних потоків (Goldthau, Sovacool, 2012). Ці аспекти передбачають реформування адміністративного законодавства для забезпечення балансу між централізованим контролем Міністерства енергетики України та

автономією місцевих органів влади, з урахуванням принципів субсидіарності, закріплених у Європейській хартії місцевого самоврядування.

Сучасні організації, які прагнуть енергетичної автономії в публічно-правовому контексті, впроваджують новітні технології й інноваційні управлінські підходи для досягнення сталого, надійного та незалежного енергозабезпечення, що охоплює не лише технічні аспекти, а й правові механізми їх інтеграції. У сучасних умовах це питання не обмежується лише запровадженням технічних рішень, таких як використання розподілених відновлюваних джерел енергії, впровадження акумулюючих систем чи автоматизованих енергомереж, а й передбачає також адаптацію організаційних структур, зміцнення інституційної гнучкості та розвиток партнерських мереж, здатних забезпечувати стабільність навіть у періоди зовнішніх і внутрішніх викликів.

Важливою складовою сучасної енергетичної автономії залишається інституційна відкритість – формування розвинених міждуб'єктних взаємозв'язків, участь у партнерських енергетичних кластерних структурах, тобто створення так званих енергетичних спільнот чи кооперативів. Така співпраця дозволяє не лише диверсифікувати джерела інформації та енергоресурсів, а й оптимізувати управлінські процеси, розподіляючи ризики та підвищуючи колективну стійкість у кризових умовах, з урахуванням адміністративно-правових механізмів координації між державними органами, місцевими радами та приватними суб'єктами. Саме тому у рамках енергетичної автономії слід приділяти увагу ще одній важливій складовій – інтегрованій економічній оптимізації, у межах якої йдеться про балансування витрат на впровадження і підтримку автономних систем із загальними можливостями організації, а також про ефективне використання фінансових, людських і технологічних ресурсів для модернізації інфраструктури, що вимагає відповідного бюджетного та фіскального регулювання в рамках Бюджетного кодексу України та державної політики стимулювання інвестицій у відновлювальну енергетику.

Список використаних джерел

1. Bradshaw, M. (2018). *Global Energy Dilemmas: Energy Security, Globalization and Climate Change*. Polity Press. DOI:10.1111/j.1475-4959.2010.00375.x.
2. Directive (EU) 2019/944 of the European Parliament and of the Council of 5 June 2019 on common rules for the internal market for electricity and repealing Directive 2009/72/EC. *Official Journal of the European Union*. 2019. L 158. P. 125–199.
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.
4. Женевські конвенції від 12 серпня 1949 р. про захист жертв війни (I–IV) : Міжнародні документи (ратифіковані Україною). *Офіційний вісник України*. 2009. № 78. Ст. 2693.
5. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 9. Ст. 89.
6. Goldthau, A., Sovacool, B. K. (2012). The uniqueness of the energy security, justice, and governance challenge. *Policy & Politics*, 40(4), 507–527. <https://doi.org/10.1332/030557312X655765>.